

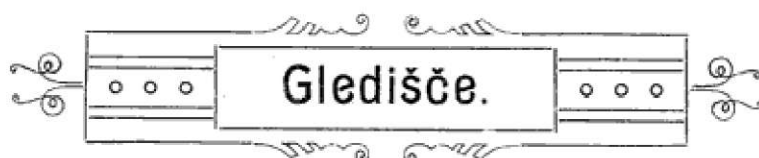
tejša trojica: dr. Gojmir Krek („Predsmrtnica II.“ za en glas in klavir), Anton Lajovic („Z daljnega je morja“, mešan zbor) in Stanko Premrl („Fuga“ za klavir). Prispevki teh treh daleč presegajo po znamenitosti prispevke vseh ostalih petih, ki hodijo po bolj ali manj običajnih, gladkih potih in ki, kakor tako resnično piše g. urednik sam, morajo vsled polovičarskih študij ostati vse svoje žive dni le boljši ali slabši diletantje in amaterji. Ravno od teh treh pričakujemo, da nam ustvarijo večje umotvore, ki bodo ime Slovencev ponesli tudi čez meje naše ožje domovine. Dosti je nas, ki „posipamo za temi tremi, kjer puste kaj prostora“.

E. Adamič.

Narodne pesmi z napevi. Nabral in uredil za štiri enake glasove Janko Žirovnik. IV. zvezek. V Ljubljani 1910. 8°. 42 str. Cena 1 K.

Žirovnik, znani, spočetka edini in vedno spretni nabiratelj narodnih pesmi, je nabral in uredil 30 narodnih pesmi ter jih podaril konzorciju „Slov. Branika“, ki jih je založil. Kazalo našteva mnogo že zelo znanih, a tudi več novih narodnih pesmi, ki jih do zdaj še nisem poznal. Vse pesmi so preprosto in narodnemu petju primerno postavljene ter jih kar najtopleje priporočamo pevskim zborom, dijakom in sploh ljubiteljem narodne pesmi. Z nakupom pa izvrše tudi rodoljubno delo v korist naši šolski družbi.

E. A.

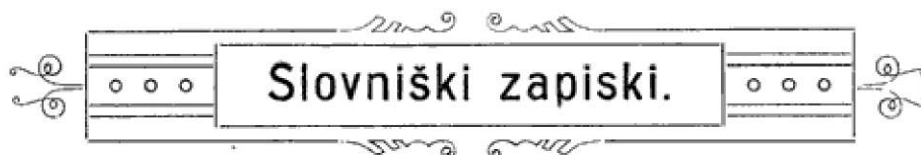
Slovensko gledišče v Ljubljani. Drama. Za „Tajfunom“, tem slavo-spevom japonskemu domoljubju in heroizmu, je prišel na naš oder „Moloh“, tridejanska tragedija, ki jo je spisal Polrus Lev G. Birinski, poslovenil pa Etbin Kristan. To vam je res tragedija, ne toliko posameznega junaka, kakor je n. pr. Saša ali Vasja ali sam stari Ramusov, temveč je žaloigra ruske revolucionarne misli, zakaj ideja ji je nezmisljnost človeškega napa, uničiti s pogromi (izgovori pagróm, ne pogróm, kakor je bilo na odru čuti), z umori in revolucijo obstoječo socialno-politično obliko. Poedini mladi ljudje, prožeti od nezadovoljstva z obstoječimi razmerami, hočejo nasilno premeniti vse javno položenje, z bombami hočejo človeštvu prinesiti rešitev in srečo, a to človeštvo je kakor malik, ki se da oboževati, a pri tem zahteva žrtev baš od tistih, ki ga obožujejo. Birinskega drama je izborna zgrajeno delo. Glavna oseba, Saša, je nekak moderni Hamlet, ki je poklican, ali bolje rečeno, določen za veliko nihilistovsko podjetje, da bi umoril gubernatorja; zaprt je bil v ječi, rešen z velikimi žrtvami, ki so stale krvi in denarja, a ko pride do tega, da bi naj izvršil nasilni čin, tedaj klone: v samoti ječe se je zavedel brezumnosti teroristnih načrtov v prospch človeštva; „človeštvo“ mu je le fraza, ničev fantom, „moloh“, ki vabi in mika, vara in slepi, končno pa „reševalca“ omami in požre. Tega se je Saša zavedel in v tem prepričanju hoče tudi ravnati: dočim hrumi zunaj po ulici pogrom in pleše revolucija svoje krvave orgije, ždi on v kleti svojega doma v družbi svojcev, ki trepečejo v blaznem strahu, ždi in molči, nato se dvigne in hrope silen monolog, izraz svojega duševnega boja; odpoveduje se Molohu, a končno ga ta vendar osvoji; tudi Sašo prevzame revolucionarno okolje, z bombo hoče iti nad gubernatorja, da bi uničil njega in — sebe;

v tem hipu vlomijo kazaki, Sašo ustrelje, in tragedija je končana. — Igralo se je vobče dobro; Saša je bil g. Nučič, ki je v II. dejanju izredno ugajal, dočim v III. ni bil na višini svoje deklamatorske zmožnosti. Odlična figura je bil g. Bohuslav kot trezni konservativec Ramusov, starec brez odločne volje in življenske energije; tudi Vasja ga. Simačka je bil dober tip revolucionarnega neugnanca. Izmed ženskih vlog pa je najbolj izrazita pobožnjaška služkinja Agrafena, ki jo je igrala ga. Danilova z diskretno realitiko. — Lep gledališki večer smo doživeli dne 5. novembra, ko so uprizorili dve nemški drami: A. Schnitzlerjevo tridejanko „Ljubimkanje“ (Liebele) in H. Sudermannovo enodejanko iz cikla „Morituri“, „Fric“ (Fritzchen). Dunajčan Schnitzler je erotik in njegov svet je ženska, a njegova erotika, vsaj v drami, ni lascivna, ni podobna francoski a la Capus, ampak je blažilna, realitika je ublažena z idealizmom. In prav „Ljubimkanje“ je tista njegova drama, s katero je dosegel splošno priznanje; v njej je predočena iskrena, nesebična, ne računajoča ljubezen dunajskega dekleta. Kristina je ta predmestna deklica, vzrasla v skromnih razmerah kot hči gledališkega muzika; to ljubeznivo bitje je vseskoz nepokvarjeno, sentimentalno, njen ljubček ji je bog, ji je vse; in ko se zave, da se je le igral z njo, da je padel v dvoboju radi neke druge, ki jo je baje res ljubil, tedaj se v njej vse zruši; brez vsakega odpora proti svoji usodi, ne da bi mogla premotriti s treznim pogledom svoje položnje, odhiti v smrt — v donavske valove. Ta simpatični ženski tip je našel izborno interpretko v gdč. Winterjevi; ne da bi pretiral, moram reči, da je v tej vlogi živela; tako naravna, tako naivno-iskrena Kristina je bila čast našemu odru. — Motiv dvoboja družji „Ljubimkanje“ s Sudermannovim „Fricem“, zato mu je bila ta skrbno zgrajena enodejanka tudi primeren dodatek. Sudermann slovi po teatralnosti svojih del; njegovi veliki drami „Dom“ in „Čast“ sta se tudi že pri nas uprizorili; zdaj smo imeli priliko videti njegovo najboljšje psihološko delo. Zakaj tako do najfinejše podrobnosti orisanega in motiviranega dušnega položnja ne kaže nobeno drugo Sudermannovo delo; menda je to edini Sudermannov umotvor, kateremu se ne more nič oporekati — tako meni Rud. Lothar, znan tudi našemu občinstvu po izbornem „Kralju Harlekinu“. Motiv, ki preveva vse dejanje, je tista tesnobna ubranost neposredno pred smrtjo: drzni lajtnant Fric je bil kruto užalil rodbinsko čast višjega oficirja; ta ga je kakor psa iztiral iz hiše in ga ošvrkal s pasjim bičem; častni sod je odločil dvoboj, v katerem mora Fric pasti. Fric pride po slovo k svojim staršem in tu se vršijo efektni prizori. Izmed igralcev bodi omenjen g. Nučič, ki je z lahkotno svojo igro pokazal, da se je v Fričev značaj dobro zamislil, in je z ostalimi vred ustvaril lepo zaokroženo dramatsko sliko. O Bissonovi „Neznanki“ (La femme X...), ki so jo ponovili 15. novembra, bi se dalo obširno pisati; a ker nima posebne literarne vrednosti, preidem vse dokaj spretno zgrajeno dejanje, ne omenim raznih neverjetnosti, ki služijo teatralnosti igre, poudarim le, da je veliko vlogo Neznanke posebila gospa Danilova z umerjeno realitiko in dobrim okusom. — Dokaj večjo pozornost pa zasluži štiridejanska drama najboljšega sedanjih slovanskih dramatikov, odličnega hrvatskega pesnika Iva Vojnoviča, „Ekvinocij“. Snov ji je vzeta iz življenja dalmatinskega Primorja in je tako verno zgrajena v sorazmerno stopnjevano dramatsko enoto, da bi jo lahko imenovali vzor modernega igrokaza, če ne bi v zadnjem činu prevladovala romantična barvnost „soda dobrih ljudi“ in obsojevalni izrek duhovnika ter njega katastrofalna posledica, smrt nesrečne matere Jele. Dejanje je vseskoz napeto, opremljeno z lirskimi motivi, ki so značilni za Vojnovičevo dramatiko (prim. Smrt majke Jugovičev!), a tudi v

afektih, v izbruhih človeške strasti in v krikih razgnevljene duše odmeva umerjena plemenitost. Razprave bi bilo treba, če bi hotel podrobno govoriti o posameznih značajih, ki so kaj krepko ustvarjeni. Mati Jele, njen vrli sin Ivo ter Anica je vrlo simpatična trojica, dočim je hudobni element vtelesen v sebičnem kapitanu Dražiču, ter pustolovskem Amerikancu Niku Marinoviću, ki je po svojem mišljenju in ravnanju že davno „onkraj dobrega in zla“. Osebe, kakor so slepec Vlaho, barkariol Pavo, poštarica Mare, služijo bolj ubranosti kakor razvoju dejanja. Vse ozračje pa je simbolično označeno z „ekvinocijem“, z viharjem pomladanskih ali jesenskih dni, ki z nevzdržnim navalom prihrumi ter uničuje živa bitja na morju in preti s pogubo tudi obali. Tak vihar se je pojavil tudi v dušah matere Jele, sina Iva in očeta Nika, ko so se zavedeli, kake krvni vezi jih družijo in kake razmere jih razdvajajo. — Drama se je uprizorila 19. nov. v proslavo 25letnega književnega delovanja odličnega avtorja, ki je kot dramaturg hrv. nar. kazališča v Zagrebu tudi našemu gledališču najbližji. Žal pa, da igra ni bila tako skrbno pripravljena, kakor spričo svoje vrednosti zasluži. Popolno priznanje gre gospe Danilovi kot materi Jeli; ta vloga je poleg Roze Berndove njena najboljša, kar sem jih videl; škoda, da se g. Danilo kot Niko ni zamislil v svojo težko, a hvaležno vlogo; g. Nučič je igral dokaj poglobljeno svojega Iva, gosp. Skrbinšek grdega egoista kapitana Dražiča, g. Verovšek pa slepega Vlaho. Tudi inscenacija je bila nedostatna; ali res ne zmore naš oder boljših morskih prospektov? Mogočni simfonični intermezzo bi bil pri zaprti sceni intimneje učinkoval. Hudo pa je motila suflerka.

Končno resno besedo o naših dramskih igralcih! Zadnje čase se opaža, da nekateri svoje vloge jako površno študirajo, da je baš radi tega „Ekvinocij“ občutno trpel. Kje so tisti časi, ko je morala na pr. pri uprizoritvi „Gioconde“ ali „Elge“ šepetalka v svojem zatišju lepo molčati, da ni motila igralcev in gledalcev? Prav toplo bi priporočil vsem gospodom, da bi pazno prečitali Bergerjevo „Meine Hamburgische Dramaturgie“, posebno pa poglavje „Gedächtnis und Schauspielkunst“, da bi se zavedeli, kako škodljivo vpliva neznanje besedila. A edini krivci niso tisti, ki dramo predstavljajo. Čemu imamo vendar gledališko vodstvo, čigar sveta dolžnost je na to paziti, da vrše vsi igralci dostojno svojo umetniško nalogo. Res je, da se drama zadnji mesec forsira, da celo pridni igralci težko dohajajo; zato pa je treba vodstvu repertoar s primerno ekonomijo razdeliti, da se redno menjavajo dramska in glasbena dela; tako na pr. ni bilo na odru opere že malone poldrugí mesec, dočim se dramske stvari kar prehitevajo. Kje na svetu se vabi občinstvo, in to celo proti vstopnini, h gledališkim izkušnjam? Pri nas se to dogaja, a to je brezobzirno postopanje proti itak potrpežljivi publikí in preobzirni kritiki.

W.

O dovršnih in nedovršnih glagolih. (Konec.) Rekli smo, da so neke vrste glagoli, n. pr. obljubiti, dovoliti i. t. d., s katerih odločnim in razločnim izrekom dotično, v trenutku izreka dovršeno dejanje izrazimo kot dovršeno in ne kot vršeče se, ker vršenja pri njih po naravi teh dejanj opaziti ni mogoče. Vse dušne zaznave, vsi sklepi in odločbe so dovršna dejanja, v naših mislih dovršena že prej, nego mi